

De Engelsche geneesheer-wijsgeer, THOMAS BROWNE, slaakt de volgende verzuchting:

"Sleep is a death: O make me try,
By sleeping, what it is to die;
And as gently lay my head
On my grave, as now my bed" 1).

De gelijkenis van den dood met den slaap vond men zóó treffend, dat reeds HESIODUS, HOMERUS en VERGILIUS van „tweelingbroeders" spraken. De Middelburgsche godgeleerde en letterkundige, JOHAN DE BRUNE, schrijft: „De slaep en de dood zijn twee ghezusters, die weynich van malkander schillen" 2). In HAMLET's beroemde alleenspraak, welke begint met: "To be or not to be, that is the question" 3), komen ook de woorden voor: "To die — to sleep — No more". Deze ontboezeming van HAMLET is voor verschillende uitleggingen vatbaar, maar het waarschijnlijkste is toch wel, dat ook hij den dood met den slaap gelijk stelt. Hij voert dit beeld zelfs zóó ver door, dat hij zich afvraagt, wat wij in dien doodslaap zullen droomen, "in that sleep of death what dreams may come". Het is de angst voor die droomen, "the dread of something after death", die den mensch tegenhoudt, „als hij zichzelf ruste schenken kon met ééne priemstoot". "Thus conscience does make cowards of us all".

Met deze algeheele gelijkstelling van den dood met den slaap ging SHAKESPEARE toch vermoedelijk wat te ver. Op een andere plaats denkt hij, naar het schijnt, meer aan een bedrieglijke nabootsing dan aan een nauwe verwantschap tusschen de twee. In *Cymbeline* noemt JOACHIMO den slaap spottend: "thou ape of death" 4). SANCHO PANCHA vindt die overeenkomst van den slaap met den dood heelemaal geen prettig idee. Na zijn uitbundige lofspraak over den slaap, waarvan wij op bladzijde . . . melding maakten, vervolgt hij: „Er is alleen maar één bedenkelijke kant aan den slaap, zooals ik heb hooren zeggen; en dat is, dat hij zoo veel op den dood gelijk" 5). Zoo zal het ook wel met de meesten onzer zijn. Wij begroeten den „slaap" als een welkomen vertrouwden gast, maar de „eeuwige slaap" boezemt ons ontzag in. Wij spreken gemoedelijk van het „zandmannetje", maar eerbiediglijk van de „majesteit van den dood", die zijn rijk heeft in dat geheimzinnige land, vanwaar nog nooit een reiziger is teruggekeerd:

"The undiscovered country, from whose bourn
No traveller returns" 6).

En dit is dan een goed punt, om deze beschouwing te beëindigen. De lengte van het opstel overschrijdt toch reeds de gestelde grenzen. Of en wanneer dit praatje den lezers onder de oogen zal komen, ligt nog in den raad der goden. Het is bestemd voor een afscheid. Een jonge vriend krijgt het in bewaring, om het in te zenden, zoodra de schrijver voor goed de pen zal hebben neergelegd, en ook aan hem de laatste woorden van den woordenrijken Hamlet bewaarheid zullen zijn:

"The rest is silence" 7).

's-Gravenhage, October 1944

J. B. F. VAN GILS †

INGEZONDEN

DR. W. J. F. NUYENS 1823—1894

De belangwekkende beschouwing: „NUYENS en onze Maatschappij" blz. 266 e.v. van de hand van TH. HAMMES geeft mij aanleiding tot enkele opmerkingen.

1) THOMAS BROWNE, *Religio Medici*, Part II, Sec. 12.

2) JOHAN DE BRUNE, *Bankket-werk van goede gedagten*, Deel II, blz. 437. Het woord „gezusters" werd ook gebruikt voor „broer en zuster", en in DE BRUNE's tijd was slaap mannelijk en dood vrouwelijk.

3) SHAKESPEARE, HAMLET, Act III, Sc. 1.

4) SHAKESPEARE, *Cymbeline*, Act II, Sc. 2.

5) CERVANTES, *Don QUICHOT*, l.c.

6) SHAKESPEARE, HAMLET, Act III, Sc. 1.

7) SHAKESPEARE, HAMLET, Act V, Sc. 2. BURGERSDIJK vertaalt: „Wat volgt, is zwijgen".

Den medischen stamboom van de Familie NUYENS kan men aantreffen in een in 1945 in prachuitgave verschenen en met photo's verlicht geschrift: *Twee eeuwen medische traditie — Een stukje familiegeschiedenis* (niet in den handel) 1). Daaruit blijkt, gelijk wij reeds in onze *Erfelijkheid en Eugenetiëk* Deel II, blz. 180 opmerkten (met N. is aldaar bedoeld: NUYENS), dat er een zesde medische generatie in wording is.

In de bovengenoemde beschouwing van collega HAMMES wordt dr. W. NUYENS te Westwoud vermeld als schrijver van de *Geschiedenis der Nederlandsche Beroerten in de XVIIe Eeuw*. Daarmede zijn diens verdiensten, naar wij meenen, niet volledig weergegeven. Hij schreef ook: *Algemeene geschiedenis des Nederlandschen volks* in 20 deelen, *Het katholicisme in betrekking met de beschaving van Europa* (2 deelen), *Geschiedenis van het Nederlandsche volk van 1815 tot op onze dagen* (4 deelen) en ruim 100 andere publicaties, waarbij zijn bijdragen voor *De Tijd*, *Het Handelsblad* en andere bladen niet zijn meegeteld. Hij is daarbij opgekomen voor aanzien en rechten van een groote groep van het Nederlandsche volk, een punt, waarover vooral thans, na oorlog en bezetting, zeker weinig verschil van opvatting meer bestaat.

Onze bewondering voor de wils- en werkkraft van dezen man nemen nog toe, als wij bedenken, dat hij ver van de centra van wetenschap werkzaam was en een uitgebreid gebied in de Streek van geneeskundige hulp had te voorzien met het vervoermiddel van dien tijd, de dokterskoets. Dit belette hem niet, ook aan het geneeskundige vereenigingsleven deel te nemen en zijn aandacht, ook in geschriften, aan geneeskundige vraagstukken van zijn tijd te wijden.

Al wie belangeloos zijn beste krachten geeft aan hetgeen hij ziet als recht en waarheid, verdient de achting zijner medemenschen. Dit woord van hulde zij daarom gebracht aan dr. W. NUYENS, ruim 50 jaar na zijn dood, en diene tevens als op haar beurt onvolledige aanvulling van bovengenoemde beschouwing.

Maastricht, 22 April 1946

J. E. SCHULTE

BOEKAANKONDIGINGEN

H. J. VIERSMA, *De behandeling van hypertensie met zoutloos dieet en met uitdrijving van keukenzout*. Een klinische en haemodynamische studie. N.V. Noord-Holl. Uitgevers Maatschappij, Amsterdam 1946. Prijs: f 10.—

Met recht noemt schrijver zijn werk een klinische en haemodynamische studie. Het is een bij uitstek critische en grondige studie, welke veel verheldert en rechtzet, wat in de overweldigende literatuur over het hypertensievraagstuk dit tot een chaos dreigt te maken. Voor den arts in de practijk is van groot belang het vraagstuk van het zoutlooze dieet, wat er mee kan worden bereikt, mits het op de goede wijze wordt toegepast. Het is een uitstekend werk, niet alleen bestemd voor hem, die zich verder wil verdiepen in den theoretischen kant van het vraagstuk, maar ook voor hem, die de moeilijke en vaak ondankbare taak heeft zijn hypertensiepatiënten met raad en daad terzijde te staan.

C. D. DE LANGEN

J. A. BUURMAN, *Bijdrage tot de kennis van de aetiologie, de pathogenese en de therapie van den aangeboren klompvoet*. Academisch proefschrift Leiden. H. E. STENFERT KROESE'S Uitgevers-Mij. N.V., Leiden, 1946

Na een bespreking van de ontstaanswijze, de erfelijkheid en de therapie van den aangeboren klompvoet onderzoekt de schrijver de uitkomsten der behandeling van het rijke materiaal van dr. J. VAN ASSEN uit de jaren 1911—1943. Het proefschrift levert door de nauwkeurige bewerking een belangrijke bijdrage tot de kennis dezer misvorming, temeer daar de schrijver het voorrecht geniet, bij zijn onderzoek over een materiaal van 435 aangeboren klompvoeten te beschikken.

G. CHAPCHAL

1) Naar wij vernemen, zijn er nog enkele exemplaren van de zeer beperkte oplaag verkrijgbaar (bij dr. F. NUYENS, Rijksarchief Maastricht).